

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפרי, שהבעש"ט נהג לאכול סעודה שלישית ביום אחרון של פסח, והי' קורא לסעודה זו "סעודת משיח".

אודות² ענינו של הבעש"ט איתא בכתבים³, שבאותו זמן היו ישראל במצב של התעלפות, ולכן נתגלה אז הבעש"ט, שנקרא בשם הכללי של בני ישראל — ישראל, שעיי"ז עוררם מעלפונם. וכפי שרואים, שכשאדם מתעלף בהתעלפות גדולה, הנה עיי"ז שקוראים אותו בשמו, מתעורר מהתעלפותו.

ב. והביאור בזה:

בחסידות⁴ מבואר הטעם שעיי קריאה בשם מעוררים את הזולת מהתעלפותו, לפי שהתעלפות פועלת העלם וסילוק החיות רק בחיות הגלוי, אבל לא בעצם הנשמה, דהיינו רק בכחות וחיות הגלויים, אבל לא בעצם החיות⁵. ולזה מועיל הקריאה בשם, כיון שהשם ממשיך את העצם, שהוא נשאר בשלימותו.

והיינו לפי שענין השם — מה שקורין אותו בשם זה דוקא — אינו ענין הסכמי בעלמא, אלא כמ"ש בכתבי האריז"ל⁶, שנותנים מלמעלה דיעה בהורי הילד, שיתנו לילד את השם המתאים והקשור עם הנשמה הנכנסת בהילד, בכך — בשעת הברית, שאז היא התחלת כניסת נפש

מכת"י דא"ח ישן (אינו ברור למי הוא). וראה כתר שם טוב בהוספות סתי"ח. וש"נ.
4) סה"מ תש"ב ע' 73. תש"ט ע' יז. ובכ"מ.

5) כלומר: אף שהתעלפות אינה כמו חולי סתם, שלזה מועילים רפואות וסגולות שונות, משא"כ בהתעלפות שענינה העלם וסילוק בעומק יותר, מ"מ, אין זה פועל על עצם הנשמה (מהנחה בלתי מוגה).

6) ראה שער גלגולים הקדמה כג. וראה גם מכתב י"ט אדר שנה זו (אג"ק חיי"ב ע' שנה). וש"נ.

1) שיחת יום אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחרון של פסח). וראה גם שיחת אחרון של פסח דאשתקד בתחלתה (תו"מ חיי"ד ע' 26) וש"נ.

2) מכאן עד סוס"ו — הוגה עיי כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ס"ע 471 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

3) נדפס בהוספות לסה"מ תרס"ג (ס"ע רנא ואילך (בהוצאת תשנ"ד ע' קמב)) —

האלקית⁷, ובכת — ש"אשה כמאן דמהילא דמיא⁸ — בשעת העלי' לתורה.

וכיון שהשם קשור עם עצם הנשמה, לכן בכוחו של השם להמשיך ולגלות מעצם הנשמה בכחות הגלויים, שעי"ז מעוררים אותו מהתעלפותו.

ג. כשם שהדבר הוא באדם הפרטי, כן הוא גם בכללות הקומה דבני ישראל, שהבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם.

הרמז בשמו — ישראל — מורה על פנימיות הענין, שעניני הבעש"ט פועלים מה שקריאת השם פועלת, כנ"ל.

מצד הגזירות והשמדות שהיו באותו הזמן, הן בגשמיות והן ברוחניות, היו ישראל במצב של התעלפות, שפירושו ברוחניות — העלם וסילוק בכל המדריגות עד להעצם⁹, כיון שהעצם של אדם מישראל הוא תמיד בשלימות.

ד. התגלות נשמת הבעש"ט, ולאח"ז הנהגותיו ותורתו, תורת החסידות, שגילה — נגעו בהעצם דישראל, והמשיכו שענין זה יומשך גם בכחות הפנימיים.

ומזה מובן, שענין החסידות אינו עבור כתה או מפלגה מסוימת, אלא הוא עבור כל ישראל¹⁰.

כיון שחסידות צריכה לעורר את ישראל מהתעלפותם עי"ז שמגעת אל העצם שלהם, הרי זה שייך ומוכרח לכל בני ישראל.

ה. לימוד תורת הבעש"ט — ובפרט כפי שבאה ("ארויסגעגעבן געוואָרן") בהבנה והשגה, כדי שתהי' אצלנו בפנימיות, ע"י אדמו"ר הזקן בתורת חסידות חב"ד — והנהגה בדרכי החסידים, מגעת בהעצם וממשיכה בכחות הגלויים, שגם הם יהיו קשורים עם הקב"ה.

וענין זה פעל הבעש"ט לא רק עבור דורו, אלא עבור כל הדורות עד משיח. וכח זה הכניס בתורתו, תורת החסידות, ודרכי החסידות, שעי"ז מתעוררים מהתעלפות.

7) שו"ע אדה"ז או"ח סוף מהדו"ב.

8) ע"ז כז, א. (10) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע'

9) ע' 163. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ח ע'

תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

7) שו"ע אדה"ז או"ח סוף מהדו"ב.

8) ע"ז כז, א.

9) דהיינו שלא הי' ענין של גילויים כלל

— ע"ד החילוק באיש פרטי בין חולי

להתעלפות, שבהתעלפות נעשה סילוק בכל

וזוהו הטעם שביאת המשיח תלוי בהפצת מעיינות תורת הבעש"ט, כידוע המענה שקיבל הבעש"ט בעת עליית הנשמה שלו מהמשיח, על השאלה "אימתי קאתי מר", ענה לו המשיח "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"¹¹ — כי, ע"י הפצת מעיינות תורת הבעש"ט מתעוררים ישראל מהתעלפותם, ונעשה גילוי העצם שמביא לביאת המשיח¹².

ו. מזה מובן ג"כ, שמדור לדור, שהחושך נעשה גדול יותר, ובמילא נעשית ההתעלפות גדולה יותר — זקוקים עוד יותר לתורת החסידות. ולכן גילו ופרסמו רבותינו מדור לדור את תורת החסידות יותר ויותר — הן עי"ז שהמשיכו חסידות יותר בהבנה והשגה, והן בענין הפרסום, שפרסמו זאת יותר — בכדי שתגיע לכל בני ישראל¹³. וא"כ, הרי מובן גדול החוב וגודל הזכות של כאו"א להפיץ מעיינות תורת החסידות ודרכי החסידות — חוצה, כי בדורנו זה, שהחושך נעשה גדול יותר ויותר, בהכרח עוד יותר להגיע לכך. וע"י "פוצו מעיינותיך חוצה" נזכה ל"קאתי מר", במהרה בימינו.

* * *

ז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

* * *

ח. כ"ק¹⁴ מו"ח אדמו"ר סיפר¹⁵, שבשנת תרס"ו אכל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע סעודת אחש"פ ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאָס איז סעודת משיח¹⁶.

ומובן, שההוראה היתה לא רק עבור שנה ההיא, כי אם אז גילה אדמו"ר נ"ע את ההנהגה הראוי' עבור כל השנים. ולכן ישתו גם עתה תלמידי הישיבה ד' כוסות¹⁷.

בלקו"ש ח"ד ע' 1299.
 (15) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ג
 (סה"ש תרח"ץ ע' 277) — נעתק ב"היום
 יום" כב ניסן (אחש"פ).
 (16) ראה גם לעיל ס"א, ובהמצויין שם
 בהערה 1.
 (17) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ג ס"ל
 (תו"מ ח"ח ע' 117).

(11) אגה"ק הבעש"ט הידועה (כתר שם
 טוב בתחלתו. ובכ"מ). וראה גם תו"מ חט"ו
 ע' 224 הערה 26. וש"נ.
 (12) ראה תניא אגרת הקודש ס"ד.
 (13) ועד שכ"ק מו"ח אדמו"ר מסר
 להדפיס עניני חסידות גם באידיש, באנגלית
 ובצרפתית (מהנחה בלתי מוגה).
 (14) תוכן מקוצר משיחה זו — הוגה ע"י
 כ"ק אדמו"ר שליט"א (בלה"ק), ונדפס

וכיון ש"קדושה לא זזה ממקומה"¹⁸,

— וכן הדין בנגלה, כפי שמצינו בגמרא¹⁹: "קדושה שבהן להיכן הלכה" (היכי פקעה בכדי), דהיינו שאין קדושה נפקעת אלא ע"י פדיון, או מעשה אחר המועיל ע"פ תורה, אבל מעצמה — "קדושה שבהן להיכן הלכה"?! היינו, שלא זזה ממקומה —

הרי ההוראה שתלמידי הישיבה צריכים לשתות ד' כוסות היא — לא רק לאלו הלומדים עתה בישיבה דוקא, אלא הכוונה היא גם לאלו שלמדו מלפנים בתומכי-תמימים, שכן, להיותם תלמידים בעבר, נשארו תלמידים לעולם²⁰, עד ביאת המשיח ועד בכלל.

ט. כל ענין — יש לו מקור בנגלה. וכן הוא בנוגע למנהג שתיית ד' כוסות באחרון של פסח, שגם למנהג זה ודאי שיש מקום בנגלה. ובפרטיות יותר:

במנהג זה — ישנם כמה וכמה פרטים: א) המנהג הוא באחרון של פסח, ב) באחרון של פסח גופא — בסעודת משיח, ג) קשור עם המספר דד' כוסות, ד) שייך לתלמידי התמימים.

וכל פרט מפרטים אלו — יש לו בודאי מקור בנגלה.

י. בטעם המנהג — יש לומר בדרך אפשר:

בנוגע לענין ד' כוסות שמצינו בליל הסדר, שבו ישנו החיוב לשתות ד' כוסות — נקטינן שהיא תקנת חכמים²¹.

אמנם בירושלמי²² (לפי גירסא אחת²³) מצינו שלמדים ענין זה מן הכתוב [אלא שגם בדברי הירושלמי מפרשים שאין זה אלא אסמכתא, מלבד א' מחכמי פולין דס"ל שהוא מדאורייתא ממש²⁴] — "כנגד ארבע כוסות של פרעה, וכוס²⁵ פרעה בידי, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על יד פרעה, ונתת כוס פרעה בידו וגו'" (ועד"ז במדרש²⁶),

23) ראה עיטור סדר ד' כוסות בשם הירושלמי שם: "מנין לארבעה כוסות מן התורה". ובירושלמי לפנינו אין התיבות "מן התורה".

24) ראה כלי חמדה (לר' מאיר דן פלאצקי) ר"פ וראא.

25) וישב מ, יא"ג.

26) ב"ר פפ"ח, ה.

18) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. תניא אגה"ק ביאור לסי' זך (קמז), (א).

19) נדרים כט, רע"א (ובפרש"י). ועוד.

20) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 315 ואילך.

21) ראה פסחים קיז, סע"ב. שו"ע אדה"ז

או"ח סתע"ב סי"ד.

22) פסחים פ"י ה"א.

והרי בחלום של שר המשקים (שבו נזכרו ד' הכוסות של פרעה) מרומז הענין ד(גלות ו)גאולת מצרים, כמ"ש²⁷ "ובגפן שלשה שריגים", ואיתא בחולין²⁸ "גפן אלו ישראל וכו' עלתה נצה, הגיע זמן של ישראל להגאל", וכדאיתא במדרש²⁶: "אמר לו (יוסף לשר המשקים) את בשרתני בשורה טובה (שבני ישראל עתידין ליגאל) אף אני אבשרך בשורה טובה", דהיינו שיוסף שילם לו על בשורת הגאולה (הרמוזה בחלום) בפתרון חלמו,

[מאמר המוסגר]

פעם אחת, כשנסע כ"ק מו"ח אדמו"ר ברכבת ("פאָיעזד", או כפי שנקרא כאן: "טריין"), בשעה שהגיע הממונה על בדיקת הכרטיסים, ראיתי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נתן לו "טיפ" גדול של סכומים מבהילים, שלא לפי ערך מלאכתו כלל. וכששאלתי על כך את כ"ק מו"ח אדמו"ר, ענה לי שרצונו לשלם לו על טובתו בשלימות ("אָפּפּאַלן אים זיין גאַנצע טובה").

וע"פ האמור לעיל שכל ענין יש לו מקור, הרי המקור לענין זה הוא בדברי המדרש הנ"ל ע"ד יוסף, ששילם לשר המשקים בדבר גדול ביותר ("אָ געוואָלדיקע זאָך") — אף שבאמת לא הי' חייב לו דבר, שהרי אינו בעל בחירה — כדי לשלם לו על טובתו בשלימות, כך שלא יהי' לו עוד עסק עמו].

וכיון שבחלום של שר המשקים, שבו מרומז הענין דגלות וגאולת מצרים, נזכרה ד' פעמים תיבת "כוס" — שותים ד' כוסות בליל פסח.

ועוד מ"ד בירושלמי (ובמדרש) שם: "כנגד ארבעה כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות העולם .. וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ארבע כוסות של נחמות, ה' מנת חלקי וכוס²⁹, דשנת בשמן ראשי כוסי רוי³⁰, והדין כוס ישועות אשא³¹, תרין".

ואין זו פלוגתא, אלא המ"ד השני מוסיף על הראשון: המ"ד הא' מבאר את השייכות של ד' הכוסות להענין דציאת מצרים, והמ"ד הב' מוסיף לבאר גם את השייכות לגאולה העתידה³².

ושייכות הד' כוסות דלעתיד לחג הפסח — מובן ע"פ הידוע³³ שביציאת מצרים נפתח הצינור גם לגאולה העתידה.

(31) שם קטז, יג.

(32) ראה פי' פני משה לירושלמי שם.

(33) ד"ה כימי צאתך דאחש"פ תש"ח

רפי"ב (סה"מ תש"ח ע' 164).

(27) שם, יו"ד.

(28) צב, א. וראה ב"ר שם.

(29) תהלים טז, ה.

(30) שם כג, ה.

ומזה מובן (במכ"ש) ענין הד' כוסות דאחרון של פסח, בסופו של יום³⁴, בסעודת משיח, שהוא כדי לעורר את גילוי הד' כוסות דלעתיד.

יא. וביאור הענין בפרטיות יותר:

מבואר בתניא³⁵, שכל הגילויים דלעתיד תלויים בעבודתינו עכשיו, "כל זמן משך הגלות". והיינו שעתה, בזמן הגלות, יש צורך לפעול ולהתכונן לקבל את הענינים דלעתיד. וההכנה אינה רק לטהר את עצמו ולהסיר את הדברים המונעים להגילוי דלעתיד, ע"י העבודה ד"סור מרע", אלא גם לעורר ולהמשיך את הגילויים דלעתיד.

וענין זה — הפעולה באופן של המשכת אור — הוא החידוש דתורת החסידות:

בעבודת³⁶ ה' ישנם שני אופנים: (א) "סור מרע", (ב) "ועשה טוב", דהיינו שהוא עוסק בעיקרו ב"עשה טוב", ובמילא אין לו שום שייכות לרע.

החילוק בין שני דרכים אלו בעבודה הוא, בכלל, החילוק בין דרך המוסר לדרך החסידות³⁷:

מוסר הוא (בעיקרו) דרך של "סור מרע". הוא מתבונן בהענין ד"רע ומר עזבך את הוי"ט³⁸, איך שצד השמאל, יצר הרע, הוא לא טוב, וממילא ה"ה דוחה אותו, באופן ד"סור", ע"י תעניות וסיגופים.

אבל חסידות — מתעסקת בעיקרו עם התבוננות בטוב. חסידות מבארת ומדברת אודות הטוב טעם באלקות, גודל מעלתה ונעימותה ("די געהויבנקייט און געשמאקייט") של נשמה, ובשעה שמכיר ומרגיש ענין זה — במילא אין לו שום שייכות לרע.

והאופן באי-השייכות לרע הוא שונה מהאופן שעל ידי דרך המוסר, כי על ידי העבודה ד"סור מרע" כפי שהוא ע"פ מוסר, אינו מתעלה למעלה יותר; הוא נשאר במקומו, ומכיון שנשאר במקומו — הרי בכדי להישמר שלא יפול, חסו-שלום, מוכרח הוא לשבור את הגוף על ידי תעניות וסיגופים.

בלתי מוגה.

(34) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 1298.

(37) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 144 ואילך.

(35) רפל"ז.

וש"נ.

(36) מכאן עד סוסי"ג — המשך השיחה

(38) ירמי' ב, יט.

המוגהת דלעיל הערה 2. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה

משא"כ על-ידי העבודה דחסידות, שעוסק בהטוב, התבוננות והעמקת הדעת באלקות וכו' — ה"ה מתעלה למעלה יותר מצד האור האלקי המאיר בו במוחו ולבו, שעי"ז נעשים גם הם מאירים יותר, ואפשר בקל יותר לעבוד בהם ועל ידם את הקב"ה. ובמילא אינו צריך לשבור את הגוף, כידוע פירוש הבעש"ט³⁹ עה"פ⁴⁰ "עזב תעזוב עמו", שצריך לעבוד את הקב"ה עם הגוף עצמו, כיון שגופו עצמו נעשה נעלה וזך יותר ("העכער און איידעלער")⁴¹.

יב. על-פי זה תובן גם הדעה⁴² הסוברת שהענין דחינוך קטן הוא רק במצוות עשה, "ועשה טוב", ולא במצוות לא תעשה, "סור מרע", — אע"פ שלכאורה כיון שצריך לחנכו, כל שכן שצריך להפרישו מאיסורא⁴³ —

כיון שעיקר העבודה שצריכים לעשות היא "ועשה טוב", לזכרו ולהעלותו, ועי"ז, הנה כשנעשה מחוייב במצוות, יהי' במילא זהיר בהענין ד"סור מרע".

יג. פעם שאלו⁴⁴ — כמדומה, את הבעש"ט — מה חידשה החסידות על אלו שקדמו לה, ה"ראשית חכמה", של"ה כו', שגם הם מיוסדים על הקבלה?

וענה במשל:

בשעה שגנב בא לגנוב — ישנם שני אופנים כיצד בעל-הבית נשמר ממנו:

אופן אחד הוא, שבעל הבית מתחיל לצעוק, והגנב נבהל ובורח. אבל אע"כ, הרי שייך שהגנב יבוא שוב לגנוב.

42 תוד"ה בנו (נזיר כח, ב). תוספות ישנים יומא פב, א. ועוד. וראה אנציק' תלמודית ערך חנוך סי"ב (כרך טז ע' קצו). וש"נ.

43 תוס' שבת קכא, סע"א. וראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רסשמ"ג.

44 שיחת יום שש"פ תרצ"ו ס"ו (סה"ש תרצ"ו ע' 131). וראה כתר שם טוב בהוספות שצ"ו. וש"נ.

39 ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבת).

40 משפטים כג, ה.

41 ועד"ז בנוגע לענינים הגשמיים ודברי הרשות — שבהם גופא מקיים את הציווי "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו).

וע"ד שמצינו (יומא פו, ב) בנוגע לתשובה, ש"זדונות נעשו לו כזכיות", ו"אתהפכא חשוכא לנהורא" (ראה זח"א ד, א) — מהנחה בלתי מוגה.

וישנו אופן שני, שבעל הבית תופס את הגנב, ופועל עליו⁴⁵ שיחדל להיות גנב. וזהו — סיים — חידושה של החסידות על קודמי⁴⁶.

יד. וע"פ המבואר לעיל, שעיקר העבודה היא בהקו ד"ועשה טוב" — מובן הטעם שענין ההכנה בזמן הגלות הוא לא רק להסיר את הדברים המונעים את ביאת המשיח, אלא גם לפעול את המשכת האורות והגילויים דלעתיד (כנ"ל סי"א).

וכמו בנוגע לכל הענינים דלעתיד — כן הוא גם בנוגע להענין ד' כוסות ברוחניות שיהי' לעתיד ("ארבעה כוסות של פורענות .. ארבעה כוסות של נחמות"), שגם ענין זה נפעל ע"י ההכנה לזה בזמן הגלות. וזהו תוכן הענין דשתיית ד' כוסות באחרון של פסח, שע"י שתיית הד' כוסות (בגשמיות) ממשיכים וממהרים את גילוי הד' כוסות דלעתיד, שימשך למטה בפועל ממש.

וע"ד הידוע⁴⁷ הטעם שהנביאים הוצרכו (ע"פ ציווי הקב"ה) לעשות פעולות בגשמיות מתאים לענין נבואתם, בכדי למהר ולהמשיך את הנבואה בגשמיות. ועד"ז כותב אדמו"ר הזקן⁴⁸ אודות מורו הרב המגיד, ש"הי' נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו הי' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים כ"כ .. בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם בבחי' יציאת הדיבור".

טו. עפ"ז יובן גם הטעם שזמנם של ד' כוסות אלו הוא באחרון של פסח, ובסעודת משיח:

ענינו של חג הפסח בכלל — הו"ע הגאולה, כולל גם הגאולה העתידה, שהרי בגאולת מצרים כלולה ומרומזת גם הגאולה העתידה (כנ"ל סי"א).

ובפסח גופא — קשור ענין הגאולה בפרט עם הזמן דימים אחרונים של פסח, כידוע שהימים הראשונים דפסח שייכים לגאולת מצרים, והימים האחרונים — שביעי של פסח ואחרון של פסח — לגאולה העתידה, וכמ"ש הצ"צ⁴⁹ שמתעם זה אין מברכים שהחינו בשביעי של

47) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על הרקאנטי לך לך שם.

48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תסד. וש"נ.

49) שיחת אחש"פ הי"ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ הי"ש"ת ע' 72). וראה לקו"ש חל"ז ע' 15

45) ע"י שמדבר עמו באופן של קירוב (מהנחה בלתי מוגה).

46) וכן ענה כ"ק מו"ח אדמו"ר כששאלוהו שאלה זו לפני עשרים שנה (מהנחה בלתי מוגה).

פסח, כיון שיום זה שייך לגאולה העתידה, ואין לברך שהחינו אלא על ענין שנמצא כבר עתה.

ובימים האחרונים דחג הפסח גופא — הרי זה בעיקר באחרון של פסח, כיון שיום זה שייך במיוחד למשיח, שלכן מפטירין ביום זה בענין "ויצא חוטר מגזע ישי"י"⁵⁰.

ובאחרון של פסח גופא — הרי הזמן לזה הוא ב"סעודת משיח". טז. [כ"ק אדמור"ר שליט"א צוה לנגן "כאָטש מי כודי", ואח"כ המשך:]

ועתה יתבאר הטעם שהוראה זו (ע"ד שתיית ד' כוסות ב"סעודת משיח") שייכת לתלמידי התנאים דוקא: בפשטות אפשר לומר, שלאמיתו של דבר ששייך ענין זה לכאו"א, אלא שנתגלה לתלמידי התנאים.

וכפי שמצינו בנוגע לכו"כ מנהגים, שאף שהם שייכים לכאו"א, מ"מ לא פרסמום ברבים. וישנם מנהגים שהבחינו בהם אצל רבותינו נשיאינו, אבל, עד שבא משהו ושאל אם זוהי הוראה לרבים, והשיבו לחיוב, לא אמרו דבר בנוגע לענין זה.

ובמילא יתכן שכן הוא גם בנוגע למנהג שתיית ד' כוסות, שלאמיתו של דבר שייך הוא לכאו"א, אלא שלא גילו עד"ז. ורק לתלמידי התנאים, שהם הבנים⁵¹, כדאיתא בספרי⁵² "בנים אלו התלמידים", והרי לבן נותנים הכל ("א קינד גיט מען דאָך אַלץ") — אמרו מנהג זה.

אמנם, ע"פ המבואר לעיל שענין שתיית ד' כוסות באחש"פ הוא כדי לקרב את ביאת המשיח — יובן שענין זה שייך בעיקר לתלמידי התנאים: כיון שכל הענינים נמשכים ע"י התורה, כמארז"ל "אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁵³, ו"התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה"⁵⁴, ובכלל זה גם ביאת המשיח, שגם היא באה ע"י התורה, ובפרטיות — ע"י פנימיות התורה, כנ"ל (ס"ה) שהענין ד"קאתי מר" בא ע"י "יפוצו מעינותיך חוצה",

הרי מובן, שכאשר מדובר בענין של קירוב ביאת המשיח — שייך

51) ראה אג"ק אדמור"ר מהור"י צ"ח ב' ע' ריד, ובהנסמן שם.
52) ואתחנן ו, ז.
53) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
54) ב"ר בתחלתו.

ואילך. וש"נ. וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"י"ד ע' 26 ואילך).
50) ישע"י יא, א. וראה לקו"ש חכ"ב ע'
35. וש"נ.

הדבר ביותר לתלמידי התמימים, שהם לומדים נגלה וחסידות בפועל, ומחברים את גליא דתורה עם פנימיות התורה יחד בפועל,

— אדמו"ר הזקן אמר⁵⁵, שפירוש תיבת "למדן" הוא בדוגמת פירוש תיבת "גנב": כשם שגנב נקרא לא ע"ש שביכלתו לגנוב, אלא מפני שגונב בפועל, כך למדן הוא רק מי שיושב ולומד בפועל. וזוהי מעלתם של תלמידי הישיבה, שהם לומדים בפועל נגלה וחסידות. —

ולכן שייכים הם יותר להענין דשתיית ד' כוסות, שהוא כדי להמשיך את הד' כוסות דלעתיד.

יז. אמנם, כאמור לעיל (ס"ח), אין הכוונה בזה דוקא לאלו הלומדים עתה בישיבה, אלא גם לאלו שלמדו בישיבה מלפנים, כיון ש"קדושה לא זזה ממקומה".

ואפילו אם הם סבורים כ"דעת תחתון", ובדעתם כבר עזבו את הישיבה — הרי האמת אינו כן, דמכיון ש"צדיקים דומים לבוראם"⁵⁶, הרי כשם שבנוגע להקב"ה "לא ידח ממנו נדח"⁵⁷, כן הוא גם בנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שכל מי שהיתה לו שייכות אליו, ולמד בישיבתו, הרי זה "אבוד" ("איז פאַרפאַלן")... אלא הוא נשאר תלמיד לעולם.

יח. [צוה לנגן "עסן עסט זיך", ואח"כ המשיך:]

כל האמור לעיל בענין שייכותו של מנהג זה לתלמידי התמימים דוקא — כן הי' בעבר.

אבל עתה, כשמתקרבים יותר לביאת המשיח, וממילא נעשה הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" יותר ויותר (וכנ"ל (ס"ו), שבדורות האחרונים היתה הפצת תורת החסידות ביותר, עד שבדור האחרון ממש הדפיסו חסידות גם בלשונות אחרים) — הרי עתה כל בני ישראל יש להם שייכות לתורת החסידות (ובפרט אלו שלמדו במוסדותיו של הרבי, שענין זה נשאר בהם לעולם ועד, כנ"ל),

ולכן נכון הדבר, שגם אלו שלא זכו ללמוד בתומכי-תמימים, אבל רצונם שמשו"ח יבוא בהקדם — ישתו גם הם את הד' כוסות⁵⁸.

*

57) ע"פ ש"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

58) ראה גם מכתב כ"ט אייר שנה זו (אג"ק חיי"ג ע' קכא).

55) סה"ש תורת שלום ע' 190. תש"ד ע' 26. וראה לקו"ש שם ע' 134.

56) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

יט. ע"פ דין, הרי "מצוות לאו ליהנות ניתנו"⁵⁹. והיינו, שאפילו מצוות שהגוף נהנה מקיומן, מ"מ, כיון שאפשר לקיים מצוות אלו גם בלי הנאה, נכללות גם הם בהדין ד"מצוות לאו ליהנות ניתנו".

וכן הוא בנוגע לשתיית הד' כוסות, שאף שענין זה קשור עם יין גשמי ועם הנאת הגוף, הרי הכוונה בזה צ"ל רק כדי לקרב את ביאת המשיח⁶⁰.

וע"ד שנתבאר בהמאמר⁶¹ בענין "כי ברבים היו עמדי"⁶², שכל עבודתו אינה בשביל להמשיך אור בנפשו, אלא בשביל הרבים, כדי להוסיף אלקות בעולם, וכדאיתא בתיקוני זהר⁶³ "איזהו חסיד המתחסד עם קונו .. לייחדא קב"ה ושכינתו בתחתונים". והכוונה בזה בפשטות — לפעול על יהודי נוסף שיתקרב ללימוד התורה וקיום המצוות, עד שמזמן לזמן יהי' אצלו גם הענין ד"מעלין בקודש"⁶⁴.

והיינו, שכל רצונו של האדם צריך להיות בענין אחד בלבד — שיקיים הענין ד"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁶⁵, ובשביל זה יש להניח את כל הענינים על הצד, ובלבד שיתקיים הענין ד"לייחדא קב"ה ושכינתו בתחתונים".

וכשיהי' הרצון לזה באמת, דהיינו שירצה באמת בביאת המשיח (וע"ד מארז"ל⁶⁶ "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם"...) — אזי יצליחו לפעול זאת, כמ"ש⁶⁷ "רצון יראיו יעשה".

והדיוק בתיבת "רצון" — שעוד קודם שענין זה ירד ונמשך בהרגש הלב, ואפילו קודם שהונח בחב"ד שבמוחין, ומכ"ש שעדיין לא ירד ונמשך בהלבושים דמחשבה דיבור ומעשה — אעפ"כ, אם רק פעל ענין זה בבחי' הרצון שבו, דהיינו שרצונו באמת שיבוא משיח,

והיינו, שמבלי הבט על כך שאז יצטרך להניח מאחוריו את כל "עסקיו הגדולים" ("זיינע גרויסע געשעפטן") שיש לו בחוץ-לארץ, יחד עם ה"כבוד", ה"מציאות" וה"ישות" ושאר שטותים... אעפ"כ מוכן הוא ורוצה שיבוא משיח, והוא יהי' תלמידו,

ספ"י.

59) ר"ה כח, א. וש"נ.

60) ראה גם תר"מ סה"מ ניסן ע' רטו

65) ישע"י יא, ט (מהפטרת אחש"פ).

61) פ"ו (לעיל ע' 222).

וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

62) תהלים נה, יט.

66) ברכות כח, ב. הובא בתניא פמ"א.

67) תהלים קמה, יט.

63) בהקדמה (א, סע"ב). הובא בתניא

— שהרי משיח ילמד תורה עם כל בני ישראל, אפילו עם האבות⁶⁸,
 שגם הם יהיו תלמידיו, ומכ"ש בנוגע אליו, שהוא למטה מהאבות, בודאי
 "מתאים" להיות תלמידו של משיח... —

וכוונתו בזה היא בפשטות, בלי שום "פשט'לאך", אלא פשוט
 בגשמיות — שיבוא משיח, יהודי שהוא נשמה בגוף, וכמ"ש הרמב"ם⁶⁹
 שמש"ח יהי' "מלך מבית דוד הוגה בתורה.. ויכוף כל ישראל לילך בה
 ולחזק בדקה כו" —

הנה בשעה שירצה זאת באמת — אזי אף שענין זה הוא עדיין
 בבחי' הרצון בלבד, ועדיין לא נמשך במוחין ומדות, ומכ"ש במחשבה
 דיבור ומעשה, מ"מ, "רצון יראיו יעשה", שיעלה בידו לפעול ענין זה.

כ. האמור לעיל שאפשר לפעול ביאת המשיח תיכף ומיד — הוא
 נכון בכל זמן; ועאכ"כ היום, באחרון של פסח, שמקובל מהבעש"ט
 שיום זה שייך למשיח, ומטעם זה מפטירין בו "ויצא חוטר מגזע ישי"
 (כנ"ל ט"ו).

וענין זה מודגש גם בתוכן ההפטרה — שמבלי הבט על כך ש"עוד
 היום בנוב לעמוד"⁷⁰, דהיינו שסנחריב הי' כ"כ חזק בעיני עצמו עד שסבר
 שאין לו כל צורך למהר ולהלחם⁷¹, ואילו הי' ח"ו מביא מחשבתו לידי
 פועל, הרי לאח"ז הי' כבר מאוחר מדי כו', ולכן הי' בהכרח לעצרו תיכף
 ומיד, עד שבשביל זה "ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח"⁷²,

[וכפי שמצינו⁷³ בנוגע ליציאת מצרים, שאילו היו מתמהמהים
 כרגע ח"ו לא היו יכולים ליגאל עוד, ולכן היתה הגאולה "בעצם היום
 הזה"⁷⁴],

אעפ"כ — אין מתפעלים מכך, ואומרים "ויצא חוטר מגזע ישי",
 דהיינו, שכהרף עין, ללא שום הכנות, מגיע המשיח!

ועד"ז בנדו"ד: אם כל בני ישראל יתדברו יחד, ויצעקו שרצונם
 שמש"ח יבוא — אזי יבוא מיד, כהרף עין, מבלי הבט על כך שעתה הוא

68) ראה שער האמונה פנ"ו. ועוד.
 69) הלי' מלכים ספ"א.
 70) ישע"י יו"ד, לב (התחלת ההפטרה).
 71) ראה פרש"י עה"פ. וראה גם שיחת
 אחש"פ תשי"ד ס"ב (תו"מ ח"א ע' 210
 ואל"ך).
 72) סנהדרין צד, א.
 73) ראה הנסמן בהגש"פ עם לקוטי
 טעמים ומנהגים פסקא מצה זו (ע' ל),
 ובלקו"ש ח"ו ע' 85 הערה 37. ח"ז ע' 88
 הערה 70.
 74) בא יב, יז. מא. נא.

לילה⁷⁵ (ועד"ז בנוגע לשאר ההגבלות שמצינו בזה בגמרא⁷⁶), אלא כפס"ד הרמב"ם⁷⁷ "שסוף ישראל לעשות תשובה .. ומיד הן נגאלין", והרי הפירוש לשון "מיד" כאן הוא⁷⁸ ע"ד שמצינו בנוגע לנטילת ידים שיעור פחות מכדי הילוך כ"ב אמה⁷⁹. והיינו, שהגאולה אינה מתעכבת יותר משיעור הזמן הנדרש כדי ללכת כ"ב אמות!
וכדאיאתא בספרים⁸⁰ שמשיח כבר ישנו, אלא שצריך להאיר בו המקיף דח"י, ומיד כשיאיר, תהי' הגאולה השלימה במהרה בימינו.

*

כא. ישנו מאמר מאדמו"ר הזקן עם הגהות הצמח-צדק⁸¹, שבו משבח ביותר את עבודת המוחין, ומשפיל ומבטל הענין דעבודת הלב בהתפעלות.

הסיבה⁸² לאמירת מאמר זה — לפי שהחסידים היו באותו זמן בהתפעלות גדולה ביותר, "עד שהיו תולין עצמן בין שמים לארץ", ולכן, כדי להשקיט את התפעלותם, אמר אדמו"ר הזקן מאמר זה.

ותוכן הענין — שכל התפעלות יש להורידה ולהמשיכה בהתיישבות עד שתבוא לידי פועל ממש.

וזוהי המעלה דתורת חסידות חב"ד — שזהו הענין שלנו, שאין אנו חסידי חג"ת, אלא חסידי חב"ד — שכל ענין, גם היותר נעלה, צריך להורידו ולהמשיכו בהתיישבות, בפועל ממש (וע"ד הענין ד"מצה עשירה"⁸³, דהיינו שיש בה טעם ודעת⁸⁴).

כב. וכן הוא גם בנוגע להתוועדות זו, שעלי' להביא לידי ענין בפועל ממש — הוספה בלימוד התורה וקיום המצוות, כל אחד לפי

80 ראה ארבע מאות שקל כסף (רמא, א). שער הגלגולים (פרעמישלא, תרל"ה) פי"ג.
81 ד"ה ברוך שעשה נסים תק"ס. נדפס בקונטרס בפ"ע, ברוקלין תשי"א. ולאח"ז באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקנז, ב ואילך.
82 ראה לקו"ד ח"א כא, א ואילך (נעתק בקונטרס הנ"ל, ובאוה"ת שם תתריד, א ואילך).
83 ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 124 ואילך. וש"נ.
84 אף שגם היא ענין של מצה (פרט זה אינו בכירור — המו"2).

75 ראה פרש"י ר"ה ל, סע"א. פרש"י לתוס' סוכה מא, סע"א. תוס' שבעות טו, ריש ע"ב.
76 עירובין מג, סע"א ואילך. וראה שיחת אחש"פ תשי"ג סכ"ח (תו"מ ח"ח ע' 116). וש"נ.
77 הלי' תשובה פ"ז ה"ה.
78 ראה לקו"ש ח"א ע' 70 הערה 14.
ח"ז ע' 19 הערה 39. חכ"ז ע' 315 הערה 11. וש"נ.
79 תוד"ה כל (סוטה לט, א). שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס קסו.

מעמדו ומצבו, והעיקר — בהענין ד"לפנים משורת הדין", שבא ע"י לימוד תורת החסידות וההנהגה בדרכי החסידות.

ובענין זה ישנו הכלל ש"עשיר שהביא קרבן עני לא יצא"⁸⁵: מי ששייך ללימוד חסידות — אינו יוצא ידי חובתו בשיעור תניא היומי בלבד. השיעור תניא היומי הוא אמנם ענין נעלה ביותר, שהרי חלוקת התניא לשיעורים נעשתה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל אעפ"כ אינו יוצא בזה ידי חובתו, אלא עליו ללמוד חסידות.

ואין לו לחשוב שענין זה — לימוד החסידות — שייך לזולתו, אבל הוא עצמו שייך לענינים נעלים יותר... — כיון שאין ענין נעלה יותר מלימוד החסידות!

בנוגע ללימוד התורה בכלל איתא⁸⁶ ש"הוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה", דהיינו שהאדם הלומד מתאחד ביחוד נפלא עם הענין שלומד.

וכיון שהלומד מתאחד עם הענין שלומד — הרי בלימוד החסידות מתאחד הוא עם רבותינו נשיאינו, שהכניסו את עצמם בהמאמר, שהרי "צדיקים דומים לבוראם"⁸⁶, וכשם שבנוגע להקב"ה אמרו חז"ל⁸⁷ ש"אנכי"⁸⁸ ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית", שהקב"ה כתב ונתן את עצמו בתורתו — כן הוא גם בנוגע לצדיקים, רבותינו נשיאינו, שהכניסו ונתנו את עצמם בהמאמרים שלהם.

וכפי שאמר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע קודם הסתלקותו⁸⁹: "איך גיי אין הימל, די כתבים לאַז איך אייך", שהכוונה בזה⁹⁰, שאף שהוא עצמו עולה השמימה, מ"מ, אינו מסתלק מאתנו לגמרי, כיון שנשאר הוא בהכתבים. וכן הוא גם בנוגע לשאר רבותינו נשיאינו.

ועפ"ז מובן שאין ענין נעלה יותר מלימוד החסידות, כיון שע"ז נעשית תורת החסידות שלומד מזון לנפשו⁸⁶, ומתאחד ביחוד נפלא עם רבותינו נשיאינו⁹¹.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר גם בענין הקערה שנשארה מאדמו"ר

(89) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג.

(90) ראה תו"מ ח"א ע' 163. לקו"ש חכ"ז

ע' 24 ואילך. חל"ב ע' 23 ואילך. וש"נ.

(91) חסר קצת (המו"ל).

(85) נגעים פי"ד מי"ב. רמב"ם הל' שגגות

ספ"י. ועוד.

(86) תניא פ"ה.

(87) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(88) יתרו כ, ב.

הזקן, שע"י האכילה מקערה זו⁹², עם היות שזהו ענין גשמי, יש בזה גם ענין של התקשרות. אבל אעפ"כ אין זה דומה כלל להתקשרות שע"י לימוד החסידות — כיון שבתורתם נתנו רבותינו נשיאינו את בחי' ח"י שבהם, וע"י לימוד החסידות ה"ה מתאחד עם בחי' ח"י שבהם, מבלי הבט על המעמד ומצב שבו נמצא].

כג. האמור לעיל, שע"י לימוד התורה נעשית התורה מזון לנפשו — יהי בגילוי לעתיד לבוא, שאז לא יצטרך הגוף לקבל חיותו מהנשמה, אלא יהא ניזון מעצמו, דמכיון שהגוף עצמו יהי' אז מיוחד עם הקב"ה, יוכל הבשר הגשמי עצמו להיות ניזון מאלקות.

והעבודה המביאה לידי ענין זה היא — לימוד התורה ביגיעת בשר עד שהבשר הגשמי מתעייף ומתייגע, שבזה ה"ה מזכך את הבשר, ועי"ז יוכל לעת"ל להיות ניזון מעצמו,

ועד שהבשר הגשמי יראה אלקות, כמ"ש⁹³ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר",

בגאולה השלימה והאמיתית, במהרה בימינו.

*

כד. מצד טעם המיוחד לשנה זו — תהי' חלוקת היין, שמחלקים בכל שנה להנוסעים⁹⁴, לאחר מעריב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן. אחרי הבדלה וחלוקת כוס של ברכה אמר:]

קיץ בריא וקיץ שמח, ויה"ר שנתראה במהרה בשמחות, במסיבות חסידיות, ושנזכה לביאת גואל צדק למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו.

⁹² ע"כ 22.

⁹³ ישע"י מ, ה.

⁹⁴ ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד

סכ"ב (תו"מ ח"ד ע' 42). וש"נ.

92) ראה שיחת יום אחש"פ תרצ"ו סכ"ג

(ס"ה"ש תרצ"ו ע' 140). ליל א' דחה"פ תש"ב

ס"ג (ס"ה"ש תש"ב ע' 89). וראה גם שיחת

יום א' דחה"פ ה'שי"ת בסופה (תו"מ ח"א